

Беларускі ўдзел у вайне ва Украіне: рэжым і народ

“Мы выйшлі за мір, а трапілі ў турму”

Антываенныя дзеянні грамадзянаў
і рэакцыя беларускага рэжыма

Сёмая прамежкая справаздача Міжнароднага
камітэта па расследаванні катаванняў у Беларусі
падрыхтаваная ў супрацоўніцтве з Маніторынгавай
групай “Беларускі гаюн”

МІЖНАРОДНЫ
КАМІТЭТ
ПА РАССЛЕДАВАННІ
КАТАВАННЯЎ
У БЕЛАРУСІ

ЗМЕСТ:

Галоўныя высновы	3
Уводзіны і метадалогія	6
Беларускі рэжым як саўдзельнік злачынства агрэсіі	9
Афіцыйная рэакцыя ўладаў і дзяржаўных СМІ на вайну ва Украіне і ўдзел у ёй Беларусі	16
Пераслед беларускіх грамадзян за антываенную пазіцыю	21
Умовы ўтрымання і катаванні затрыманых за антываенныя дзеянні	28
ЦІП на Акрэсціна, г. Мінск	28
ІЧУ на Акрэсціна, г. Мінск	33
ІЧУ г. Жодзіна	35
ІЧУ г. Магілёва	41

ГАЛОЎНЫЯ ВЫСНОВЫ

...Зло і гэта ўсё, як з намі абыходзіліся, не павінна застацца беспакараным. Усе, хто так абыходзяцца з людзьмі, павінны панесці заслужанае пакаранне.

З інтэрв'ю ўдзельніка антываеннай акцыі

Згодна з артыкулам 3 рэзалюцыі 3314 (XXIX) Генеральнай Асамблеі ААН ад 14 снежня 1974 года, **актам агрэсіі** з'яўляецца (у тым ліку) «дзеянне дзяржавы, якая дазваляе, каб яе тэрыторыя, якую яна дала ў распараджэнне іншай дзяржавы, выкарыстоўвалася гэтай іншай дзяржавай для здзяйснення акта агрэсіі супраць трэцяй дзяржавы»¹.

Дадзеныя, якія мае Маніторынгавая група «Беларускі гаюн»², дазваляюць канстатаваць, што ўлады Беларусі (рэжым Лукашэнкі) сваімі дзеяннямі (бяздзеяннем) актыўна спрыялі агрэсіі Расіі супраць Украіны. Дадзеныя

1. https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/aggression.shtml

2. https://t.me/Hajun_BY

дзеянні цалкам адпавядаюць крытэрам акта агрэсіі, апісаным у артыкуле 3 рэзалюцыі 3314 (XXIX) Генеральнай Асамблеі ААН ад 14 снежня 1974 года.

Нягледзячы на бесперапынныя ўнутраныя рэпрэсіі ў краіне, пачатая Расіяй вайна супраць Украіны выклікала ў беларусаў не проста хвалю абурэння. Перманентны беларускі супраціў перайшоў зусім у іншую фазу – ад мірных пратэстаў супраць вайны да актыўных дзеянняў па недапушчэнні перасоўвання ваеннай тэхнікі і зброі праз тэрыторыю Беларусі, псаванні абсталявання на чыгуначных лініях.

Беларускія ўлады адказалі на гэта беспадстаўным прымяненнем сілы супраць мірных дэманстрантаў на антываенных мітынгх, катаваннямі затрыманых на антываенных мітынгх у месцах несвабоды, жорсткімі рэпрэсіямі на рэакцыі на вайну ў сацыяльных сетках і інтэрнэце, прымяненнем баявой зброі супраць удзельнікаў «рэйкавай вайны», узброенай аховой чыгуначных шляхоў і абсталявання.

27 лютага 2022 года, у асноўны дзень галасавання на рэферэндуме па зменах у Канстытуцыю, пачалі масава затрымліваць грамадзян у розных гарадах Беларусі. Паводле паведамленняў праваабарончага цэнтра «Вясна», у гэты дзень былі затрыманыя **908 грамадзян** па ўсёй краіне³. Толькі за два дні – 27 і 28 лютага 2022 года – у Беларусі было затрымана больш за 1100 чалавек, пры гэтым мінімум 630 чалавек атрымалі адміністрацыйны арышт.

Па паведамленні афіцыйнага тэлеграм-канала Міністэрства ўнутраных спраў Рэспублікі Беларусь, на выбарчых участках за розныя парушэнні грамадскага парадку па краіне затрыманыя каля **800 чалавек**⁴.

Усіх затрыманых за пратэсты супраць вайны ва Украіне **ўтрымлівалі ў нечалавечых умовах** у адмысловых установах (Цэнтры ізаляцыі правапарушальнікаў – ЦІП, Ізалятary часовага ўтрымання – ІЧУ). Умовы ўтрымання ў дадзеных установах для «палітычных» нашмат адрозніваліся ад умоваў, у якіх знаходзіліся грамадзяне, затрыманыя па побытавых правапарушэннях. «Палітычным» не выдаваліся ні матрацы з падушкамі, ні пасцельная бялізна з ручнікамі, не дазваляліся перадачы. Адміністрацыяй устаноў у камерах мэтанакіравана стваралася перанаселенасць – з разліку «чалавек/месца» загружанасць дасягала 32/4 (32 чалавекі ў чатырохмясцовай камеры). **Асобных спальных месцаў не было.** Людзі спалі па двое на на-

3. <https://spring96.org/ru/news/106932>

4. <https://t.me/pressmvd/4025>

рах-ложках з металічнымі прутамі, на сталах, пад ложкамі, наўпрост на бетоннай або драўлянай падлозе. Супрацоўнікі адмысловых устаноў забіралі ў затрыманых цёплую вопратку, адкрываючы вокны ў камерах, каб людзі замярзалі; большую частку затрыманых не кармілі да суда цягам ад 1 да 5 сутак; не выдавалі сродкі асабістай гігіены, у тым ліку туалетную паперу і пракладкі жанчынам; катавалі дэпрывацыяй сну, праводзячы пераклічкі ў 2 і 4 гадзіны ночы, прымушаючы людзей уставаць і называць свае ПІБ. У ІЧУ Жодзіна затрыманых збівалі прама ў камерах. Нягледзячы на тое, што ў такіх умовах утрымання многія мелі праблемы са здароўем, **медыцынская дапамога не аказвалася** або аказвалася не ў поўным аб'ёме.

Многім затрыманым пасля адбыцця адміністрацыйных арыштаў давялося доўга аднаўляць сваю **фізічную форму і здароўе**. Яны адзначалі, што страцілі ў вазе за час арыштаў, доўга хварэлі, псіхалагічны стан быў вельмі цяжкім і прыгнечаным.

Сацыяльныя наступствы адбыцця адміністрацыйных арыштаў у грамадзян самыя разнастайныя. Многія з іх былі звольненыя, альбо з імі не працягнулі працоўныя кантракты. Двух студэнтаў выключылі з вучышча з 5 курса. Сям'ю аднаго з затрыманых паставілі на ўлік як «праблемную», іх дзіцё нібыта знаходзіцца ў сацыяльна-небяспечным становішчы. Некаторым грамадзянам з-за небяспекі паўторных затрыманняў і завядзення крымінальных спраў давялося пакінуць краіну.

УВОДЗІНЫ І МЕТАДАЛОГІЯ

Так, людзі крычалі лозунгі «Не вайне!». Былі сцягі Украіны. Людзі спрабавалі гаварыць пра вайну з прадстаўнікамі праваахоўных органаў. Яны ім тлумачылі, што яны ад вайны пацярпяць у першую чаргу, яны рызыкуюць там быць задзейнічанымі. Ды і ў прынцыпе, гэта неабходна спыніць.

З інтэрв'ю ўдзельніка антываеннай акцыі

Поўнамаштабнае ўварванне Расіі ва Украіну пачалося 24 лютага 2022 года, прыблізна ў 5.00 гадзін раніцы па кіеўскім часе⁵. Расійскія войскі ўвайшлі на тэрыторыю Украіны з Расіі, Крыма і Беларусі, таксама ў баявыя дзеянні ўключыліся войскі так званых «Данецкай Народнай Рэспублікі (ДНР)» і «Луганскай Народнай Рэспублікі (ЛНР)», прызнаных незалежнымі Расійскай Федэрацыяй 21 лютага 2022 года.

5. <https://www.pravda.com.ua/news/2022/04/22/7341301/>

У перыяд з 4.00 гадзін раніцы 24 лютага 2022 года да поўначы 30 траўня 2022 года Упраўленне Вярхоўнага камісара ААН па правах чалавека зарэгістравала 9029 пацярпелых сярод цывільнага насельніцтва ў краіне: 4113 забітых і 4916 параненых. Да большасці зарэгістраваных выпадкаў гібелі і параненняў прывялі ўдары зброі выбуховага дзеяння з вялікім радыусам паражэння, уключаючы абстрэламі з выкарыстаннем цяжкай артылерыі і рэактыўных сістэмаў залпавага агню, а таксама ракетныя ўдары і авіяўдары. УВКПЧ лічыць, што фактычныя лічбы значна вышэйшыя, паколькі з месцаў, дзе ідуць інтэнсіўныя баявыя дзеянні, інфармацыя паступае са спазненнем і шматлікія паведамленні патрабуюць пацверджання⁶.

Уварванню з тэрыторыі Беларусі папярэднічалі расійска-беларускія ваенныя вучэнні «Саюзная рашучасць – 2022», пачатыя 10 лютага 2022 года. Па афіцыйнай версіі, вучэнні праводзіліся «з мэтай адпрацоўкі задач па спыненні і адбіцці знешняй агрэсіі падчас вядзення абарончай аперацыі, а таксама супрацьдзеяння тэрарызму і абароны інтарэсаў Саюзнай дзяржавы». 27 студзеня 2022 года кіраўнік беларускага Генштаба Віктар Гулевiч сказаў, што пасля вучэнняў расійскія вайскоўцы пакінуць Беларусь, пагрозы для суседзяў і Еўропы агулам няма⁷.

Нягледзячы на гэтую заяву службовай асобы Беларусі, першы запуск ракеты з тэрыторыі Беларусі быў зафіксаваны ўжо ў 6 гадзін 20 хвілін 24 лютага.

Мэтай дадзенай справаздачы з'яўляецца адлюстраванне рэальнай сітуацыі ў Беларусі ў сувязі з ваенным уварваннем Расіі ва Украіну, рэакцыі беларускіх грамадзян на дзеянні рэжыму і жорсткага пераследу сілавымі структурамі за антываенныя дзеянні.

Зыходзячы з міжнародных нормаў і стандартаў, эксперты **Міжнароднага камітэта па расследаванні катаванняў у Беларусі** (Камітэт) кваліфікуюць дзеянні беларускіх уладаў як акт агрэсіі, аналізуюць афіцыйную рэакцыю рэжыму і дзяржаўных СМІ на вайну ва Украіне і ўдзел у ёй Беларусі. Зыходзячы з інфармацыі з адкрытых крыніц, сацыяльных сетак і сабраных Камітэтам дадзеных, у дакуменце прыводзіцца агляд фактаў пераследу беларускіх грамадзян за антываенную пазіцыю і праводзіцца аналіз умоваў утрымання затрыманых за антываенныя дзеянні.

6. <https://www.ohchr.org/ru/news/2022/05/ukraine-civilian-casualty-update-31-may-2022>

7. <https://www.interfax.ru/world/821202>

У дакуменце прааналізаваных дадзеных з апытанняў 62 грамадзян, якія адбывалі адміністрацыйныя арышты за антываенныя дзеянні ў сувязі з агрэсіяй Расіі і Беларусі супраць Украіны.

Большасць затрыманняў адбыліся 27 лютага 2022 года, у дзень правядзення рэспубліканскага рэферэндуму па зменах у Канстытуцыю Рэспублікі Беларусь прама на выбарчых участках і на выхадзе з іх, увечары – на плошчы Перамогі, а таксама 28 лютага на анансаваных у інтэрнэце акцыях – на Прывакзальнай плошчы ў Мінску, у будынку чыгуначнага вакзала і прылеглых да яго вуліцах. 2 сакавіка ў Мінску прайшлі масавыя затрыманы блогераў і адміністратараў мікрараённых і профільных тэлеграм-чатаў. 3 сакавіка ў Мінску ў раёне Кафедральнага сабора прайшлі затрыманы людзей, якія маліліся за мір ва Украіне. У лютым і сакавіку затрымліваліся людзі, якія крытыкавалі дзеянні расійскага і беларускага рэжыму ў сацсетках. Многіх забралі на працоўным месцы, некаторыя грамадзяне былі затрыманыя на выхадзе з метро, прыпынках грамадскага транспарту. Затрыманы грамадзян, раней заўважаных у пратэстнай актыўнасці, адбываліся ў многіх гарадах Беларусі⁸.

Як паведамлілі рэспандэнты інтэрв'ю, пасля затрымання іх адвозілі ў бліжэйшыя РАУС г. Мінска (Маскоўскага, Ленінскага, Цэнтральнага, Кастрычніцкага, Заводскага раёнаў), аддзелы ўнутраных справаў у Гродне і Дзяржынску. Ні пры затрыманні, ні ў РАУС, ні ў месцах адбыцця арышту нікому не тлумачылі іх правы.

У асноўным грамадзян абвінавачвалі па **арт. 24.23 КоАП Рэспублікі Беларусь** (Парушэнне парадку арганізацыі або правядзення масавых мерапрыемстваў) і **арт. 24.3 КоАП Рэспублікі Беларусь** (Непадпарадкаванне законнаму распараджэнню або патрабаванню службовай асобы пры выкананні ім службовых паўнамоцтваў).

У аформленых пратаколах былі аднатыпныя запісы пра тое, што чалавек удзельнічаў у несанкцыянаваным мітынгу, парушаў грамадскі парадак, выказваў нязгоду з дзейнай уладай, выкрыкваў антываенныя лозунгі «Не вайне!» і «Жыве Украіна!». Многія затрыманыя былі не згодныя са зместам пратаколаў, паколькі яны былі затрыманыя не ў тым месцы або не ў той час. Ува ўсіх сведкамі на судзе выступалі сілавікі ў балаклавах з аднатыпнымі прыдуманымі прозвішчамі (Александровіч Аляксандр Аляксандравіч і да т.п.), якія ілжыва сведчылі, аднак ніякага ўплыву на рашэнні судаў гэта не мела. **Людзі атрымлівалі ад 7 да 30 сутак адміністрацыйнага арышту.**

8. <https://spring96.org/ru/news/106978>

Асноўнымі месцамі ўтрыманьня адміністрацыйна затрыманых і адміністрацыйна арыштаваных грамадзян сталі **Ізалятар часовага ўтрыманьня (ІЧУ) на вул. Акрэсціна (г. Мінск), Цэнтр ізаляцыі правапарушальнікаў (ЦІП) на вул. Акрэсціна (г. Мінск), ІЧУ г. Жодзіна, ІЧУ УУС Магілёўскага аблвыканкама.**

БЕЛАРУСКІ РЭЖЫМ ЯК САЎДЗЕЛЬНІК ЗЛАЧЫНСТВА АГРЭСІІ

Як можна падтрымліваць вайну? Вайна – гэта страшна! Лівія, Сірыя, Афганістан, Іран, Югаславія... Людзі не павінны ваяваць. Людзі павінны жыць мірна.

З інтэрв'ю ўдзельніка антываеннай акцыі

У адпаведнасці з артыкулам 2 Статута ААН усе Чальцы Арганізацыі Аб'яднаных Нацый устрымліваюцца ў іх міжнародных адносінах ад пагрозы сілай або яе прымянення як супраць тэрытарыяльнай недатыкальнасці ці палітычнай незалежнасці любой дзяржавы, так і якім-небудзь іншым чынам, несумяшчальным з Мэтамі Аб'яднаных Нацый⁹.

Згодна з артыкулам 1 Вызначэння агрэсіі, зацверджанага рэзалюцыяй 3314 (XXIX) Генеральнай Асамблеі ад 14 снежня 1974 года, агрэсіяй з'яўляецца

9. <https://www.un.org/ru/about-us/un-charter/full-text>

прымяненне ўзброенай сілы дзяржавай супраць суверэнітэту, тэрытарыяльнай недатыкальнасці ці палітычнай незалежнасці іншай дзяржавы, ці якім-небудзь іншым чынам, несумяшчальным са Статутам Арганізацыі Аб'яднаных Нацый¹⁰.

Дадзены дакумент кажа, што ніякія меркаванні любога характару: ці палітычнага, ці эканамічнага, ці ваеннага, ці іншага – не могуць служыць апраўданнем агрэсіі. Агрэсіўная вайна з'яўляецца злачынствам супраць міжнароднага свету. Агрэсія цягне за сабой міжнародную адказнасць.

У адпаведнасці з артыкулам 3 вышэйзгаданага дакумента дзеянне дзяржавы, якая дазваляе, каб яе тэрыторыя, якую яна дала ў распараджэнне іншай дзяржаве, выкарыстоўвалася гэтай іншай дзяржавай для здзяйснення акта агрэсіі супраць трэцяй дзяржавы, незалежна ад абвясчэння вайны, будзе кваліфікавацца ў якасці акта агрэсіі.

Маніторынгавая група «Беларускі гаюн»¹¹ з пачатку Расій вайны супраць Украіны ажыццяўляе маніторынг перамяшчэнняў Узброеных сіл Расіі (далей – УС РФ) па тэрыторыі Беларусі. Дадзеныя, якія ёсць, дазваляюць канстатаваць, што рэжым, які кіруе ў Беларусі (рэжым Лукашэнкі) сваімі дзеяннямі (бяздзейнем) актыўна садзейнічаў агрэсіі Расіі супраць Украіны. Дадзеныя дзеянні цалкам адпавядаюць крытэрам акта агрэсіі, апісаным у артыкуле 3 пазначанай вышэй рэзалюцыі Генеральнай Асамблеі ААН.

Можна вылучыць наступныя формы выкарыстання тэрыторыі Беларусі Узброенымі сіламі Расійскай Федэрацыі.

1. ДЛЯ НАНЯСЕННЯ РАКЕТНЫХ УДАРАЎ

Першы запуск ракеты з тэрыторыі Беларусі быў зафіксаваны ў 6 гадзін 20 хвілін 24 лютага 2022 года. Паводле наяўнай інфармацыі, агулам з 24 лютага па 8 траўня з тэрыторыі Беларусі было запушчана каля 633 ракет¹².

10. https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/aggression.shtml

11. https://t.me/Hajun_BY

12. Рус. <https://motolko.help/ru-news/633-zapuska-s-nachala-vojny-analiz-raketnyh-zapuskov-s-territorii-belarusi-po-ukraine/>

Eng. https://motolko.help/en-news/633-launches-since-the-beginning-of-the-war-analysis-of-missile-launches-from-the-territory-of-belarus-against-ukraine/?doing_wp_cron=1653925558.6525259017944335937500

Асноўныя месцы размяшчэння агнявых пазіцый УС РФ – гэта памежныя з Украінай адміністрацыйныя раёны Гомельскай вобласці (Мазырскі¹³, Калінкавіцкі¹⁴ і Хойніцкі¹⁵ раёны). Таксама фіксавалі запускі ракет з тэрыторыі Светлагорскага раёна¹⁶, ваколцаў аэрадрома Зяброўка¹⁷ (Гомельскі раён) і горада Лунінца¹⁸ (Брэсцкая вобласць). Варта адзначыць, што пускавыя ўсталёўкі ракетных комплексаў пастаянна мянялі свае агнявыя пазіцыі і не знаходзіліся ў адным месцы.

Для нанясення ракетных удараў УС РФ выкарыстоўваліся наступныя ракетныя комплексы:

- АТРК «Искандер»¹⁹ ;
- ТРК «Точка-У»²⁰.

Нягледзячы на заяву камандавання УС РФ пра невыкарыстанне ТРК «Точка-У», маюцца доказы ўвозу пазначаных комплексаў на тэрыторыю Беларусі²¹.

Таксама авіяцыя УС РФ выкарыстоўвала паветраную прастору Беларусі для выкарыстання авіяцыйных ракетных комплексаў²².

2. РАЗМЯШЧЭННЕ АВІАЦЫІ

Ваенныя аэрадромы Узброеных Сілаў Беларусі (далей – УС РБ) былі задзейнічаныя ад самага пачатку вайны ва Украіне. Аэрадромы выкарыстоўваліся для:

- забеспячэння групоўкі УС РФ, якая дыслакаваная ў Беларусі і наступае на кіеўскім напрамку;
- нанясення ўдараў па ваенных і грамадзянскіх аб'ектах Украіны франтавой авіяцыяй;

13. https://t.me/Hajun_BY/2874

14. https://t.me/Hajun_BY/3031

15. https://t.me/Hajun_BY/215

16. https://t.me/Hajun_BY/2813

17. https://t.me/Hajun_BY/4335

18. https://t.me/Hajun_BY/477

19. https://t.me/Hajun_BY/3551

20. https://t.me/Hajun_BY/2506

21. https://t.me/Hajun_BY/4173

22. https://t.me/Hajun_BY/2677

- вядзення паветранай разведкі.

УС РФ выкарыстоўвалі ваенныя аэрадромы ў Лідзе²³, Баранавічах²⁴, Лунінцы²⁵, вёсках Вялікі Бокаў (Мазырскі район)²⁶ і Зяброўка (Гомельскі раён)²⁷, а таксама ў Мачулішчах, Бабруйску²⁸.

Асобна варта адзначыць выкарыстанне грамадзянскага аэрапорта «Гомель» як для нанясення ўдараў²⁹ па тэрыторыі Украіны, так і для санітарных мэтаў³⁰.

Акрамя ўласна выкарыстання аэрадромаў, можна канстатаваць і факты задзейнічання беларускага персаналу для кіравання паветраным рухам³¹.

3. ЛАГІСТЫКА

УС РФ актыўна выкарыстоўвалі чыгуначную інфраструктуру Беларусі. Першапачаткова – для перакідвання ваеннай групоўкі (перад вучэннямі «Саюзная рашучасць – 2022»), і далей – для перакідвання падмацаванняў, забеспячэння групоўкі войскаў, якая наступала на кіеўскім напрамку, вывазу параненых, падбітай ваеннай тэхнікі і матэрыяльных каштоўнасцяў, захопленых ва Украіне³².

Найбольш актыўна былі задзейнічаныя наступныя чыгуначныя станцыі:

- Гомельская вобласць: Гомель (Паўночны³³, Няцотны³⁴), Рэчыца³⁵,

23. https://t.me/Hajun_BY/2156

24. https://t.me/Hajun_BY/439

25. https://t.me/Hajun_BY/1611

26. https://t.me/Hajun_BY/3234

27. https://t.me/Hajun_BY/3203

28. https://t.me/Hajun_BY/246

29. https://t.me/Hajun_BY/2643

30. https://t.me/Hajun_BY/2745

31. https://www.youtube.com/watch?v=_SBPSoeeqWE

32. https://t.me/Hajun_BY/4372

33. https://t.me/Hajun_BY/3966

34. https://t.me/Hajun_BY/3177

35. https://t.me/Hajun_BY/4038

Ельск³⁶, Мазыр³⁷, Хойнікі³⁸, Нароўля³⁹, Зяброўка⁴⁰, Козенкі (Мазырскі р-н)⁴¹;

- Мінская вобласць: Калодзішчы⁴²;
- Брэсцкая вобласць: Лунінец⁴³, Баранавічы⁴⁴.

УС РФ актыўна выкарыстоўвалі і транспартную інфраструктуру Беларусі для перамяшчэння сваіх падраздзяленняў. Можна вылучыць наступныя асноўныя маршруты перасоўвання тэхнікі УС РФ:

- Мінск – Бабруйск – Гомель;
- Калінкавічы – Мазыр;
- Калінкавічы – Рэчыца – Гомель;
- Гомель – Добруш – РФ;
- Хойнікі – Брагін – Камарын і інш.

Па дарогах перамяшчаліся бранятэхніка⁴⁵, тактычныя ракетныя комплексы⁴⁶, грузавікі⁴⁷, бензапраўнікі⁴⁸ і інш.

Варта адзначыць наяўнасць пацверджанняў непасрэднага заходу УС РФ з тэрыторыі Беларусі ва Украіну 24 лютага⁴⁹. Таксама тэхніка УС РФ, якая ўрывалася ва Украіну з тэрыторыі Беларусі, мела апазнавальны знак «V». Далей згарэлая тэхніка з такім апазнавальным знакам была заўважаная ў Кіеўскай вобласці⁵⁰.

36. https://t.me/Hajun_BY/4231

37. https://t.me/Hajun_BY/766

38. https://t.me/Hajun_BY/3783

39. https://t.me/Hajun_BY/4175

40. https://t.me/Hajun_BY/4039

41. https://t.me/Hajun_BY/544

42. https://t.me/Hajun_BY/3859

43. https://t.me/Hajun_BY/383

44. https://t.me/Hajun_BY/1915

45. https://t.me/Hajun_BY/3671

46. https://t.me/Hajun_BY/3551

47. https://t.me/Hajun_BY/1387

48. https://t.me/Hajun_BY/584

49. https://t.me/Hajun_BY/133

50. https://t.me/Hajun_BY/369

4. АКАЗАННЕ МЕДЫЦЫНСКАЙ ДАПАМОГІ ПАРАНЕНЫМ ВАЕННАСЛУЖАЧЫМ

Ужо з першых дзён вайны стала паступаць інфармацыя пра аказанне медыцынскай дапамогі параненым ва Украіне ваеннаслужачым УС РФ. Так, меддапамога аказвалася ў наступных установах аховы здароўя:

- Рэспубліканскі навукова-практычны цэнтр радыяцыйнай медыцыны і экалогіі чалавека, Гомель⁵¹;
- Мазырская гарадская бальніца⁵².

Таксама ў Мазыры і Гомелі пастаянна адзначаліся санітарныя аўтамабілі УС РФ, якія перавозяць параненых ваеннаслужачых⁵³.

Варта адзначыць, што беларускія ўлады матывавалі аказанне меддапамогі наяўнасцю адмысловых міждзяржаўных пагадненняў паміж Беларуссю і Расіяй⁵⁴.

5. ЗАБЕСПЯЧЭННЕ ПЗМ

Беларускія ўлады забяспечвалі групоўку УС РФ палівам. Так, ёсць факты запраўкі бензазапраўнікаў ПЗМ:

- на Мазырскім НПЗ⁵⁵;
- на 2657-й базе ПЗМ УС РБ (в/ч 55435), Баранавічы⁵⁶;
- на 2766-й базе паліўнага забеспячэння УС РБ (в/ч 55461), аг. Красны Бераг (Жлобінскі раён)⁵⁷.

51. https://t.me/Hajun_BY/706

52. https://t.me/Hajun_BY/958

53. https://t.me/Hajun_BY/643

54. <https://petitionsby.win/petitions/5245>

55. https://t.me/Hajun_BY/1682

56. https://t.me/Hajun_BY/1397

57. https://t.me/Hajun_BY/4155

6. ВЫКАРЫСТАННЕ ГРАМАДЗЯНСКАЙ ІНФРАСТРУКТУРЫ ДЛЯ ВАЕННЫХ МЭТАЎ

Фіксаваліся таксама асобныя факты выкарыстання аб'ектаў грамадзянскай інфраструктуры ў інтарэсах УС РФ. Напрыклад:

- на тэрыторыі Нараўлянскага РАЙПо быў разгорнуты ўчастак рамонту бранятанкавага ўзбраення і тэхнікі⁵⁸;
- прадпрыемства «Этанол» у Мазыры выкарыстоўвалася як часовая база размяшчэння УС РФ⁵⁹;
- нтэрнат ПТВ №68 у Мазыры выкарыстоўваўся для раскватаравання ваеннаслужачых⁶⁰ і інш.

У сваёй рэзалюцыі ад 2 сакавіка 2022 года Генеральная Асамблея ААН канстатавала здзяйсненне Расійскай Федэрацыяй агрэсіі супраць Украіны ў парушэнне пункта 4 артыкула 2 Статута ААН і выказала шкадаванне наконт удзелу Беларусі ў гэтым незаконным прымяненні сілы супраць Украіны, заклікаўшы яе выконваць свае міжнародныя абавязанні⁶¹.

20 красавіка 2022 года Камітэт па правах чалавека ААН зарэгістраваў скаргу на Рэспубліку Беларусь дзвюх грамадзянак, аднаго грамадзяніна Беларусі і трох грамадзян Украіны, якія прадстаўленыя праваабарончай арганізацыяй Respect – Protect – Fulfill. У скарзе сцвярджаецца, што Беларусь, дазволіўшы Расійскай Федэрацыі выкарыстоўваць сваю тэрыторыю і інфраструктуру для актаў агрэсіі ў дачыненні да Украіны, парушыла сваё абавязанне не падвяргаць заяўнікаў і заяўніц рызыцы адвольнага пазбаўлення жыцця і асабістай недатыкальнасці, рызыцы жорсткага абыходжання.

Камітэт па правах чалавека задаволіў запыт пра забеспячальныя меры і папрасіў Беларусь да разгляду скаргі (або да далейшага паведамлення) «не дазваляць выкарыстоўваць свае тэрыторыю і інфраструктуру для правядзення ваенных аперацый, якія аказваюць прамое ўздзеянне і выклікаюць раальную рызыку жорсткага абыходжання і адвольнага пазбаўлення жыцця» для заяўнікаў і заяўніц.

58. https://t.me/Hajun_BY/2311

59. https://t.me/Hajun_BY/3883

60. https://t.me/Hajun_BY/2638

61. <https://digitallibrary.un.org/record/3965290?ln=ru>

АФИЦЫЙНАЯ РЕАКЦЫЯ РЕЖЫМУ І ДЗЯРЖАЎНЫХ СМІ НА ВАЙНУ ВА УКРАЇНЕ І ЎДЗЕЛ У ЁЙ БЕЛАРУСІ

Я лічу, што мы жывем ва ўмовах адкрытай фашысцкай дыктатуры, цалкам будучы пазбаўленыя грамадзянскіх і чалавечых правоў. У нейкім сэнсе я адчуваў сябе ў маральным абавязку перад тымі, хто ўжо адсядзеў. Гэтай сваёй адсідкай я нават хутчэй ганаруся.

З інтэрв'ю ўдзельніка антываеннай акцыі

21 лютага 2022 года прэзідэнт Расіі Уладзімір Пуцін падпісаў загад аб прызнанні незалежнымі дзяржавамі так званыя Данецкую і Луганскую Народныя Рэспублікі. 22 лютага 2022 года Рада Федэрацыі ратыфікавала гэтае рашэнне. А 5-й раніцы 24 лютага 2022 года прэзідэнт Расіі абвесціў пра пачатак ваеннай аперацыі (спецоперацыі) супраць Украіны на Данбасе па запыце ДНР і ЛНР.

Былі заяўленыя дзве мэты: дэмілітарызацыя (поўнае знішчэнне ўсёй ваеннай інфраструктуры і парка ўзбраення ваеннай тэхнікі, якія ёсць на дадзены момант на тэрыторыі Украіны) і дэнацыфікацыя Украіны. Заканчэнне ваеннай аперацыі, акрамя пазначаных дзвюх мэтаў, дамагалася таксама зняцця пытанняў пра статус Крыма і Данбаса, пакарання адказных за распачатую ў Данбасе грамадзянскую вайну, за злачынствы ў дачыненні да мірных грамадзян (як зазначаў Пуцін, – абарону людзей, якія на працягу васьмі гадоў трапляюць пад здзекі, генацыд з боку кіеўскага рэжыму), за злачынствы ў адэскім ДOME прафсаюзаў і на Майдане. Сцвярджалася таксама, што Украіна правакавала канфлікт, мела намер напасці на РФ, якая вымушаная была нанесці папераджальны ўдар.

Прадстаўнікі дзяржаўных органаў Рэспублікі Беларусь, афіцыйная прапаганда, сам Лукашэнка апраўдваюць вайну Расіі супраць Украіны. Важна таксама адзначыць, што свае ацэнкі беларускія службоўцы даюць выключна з аглядак на сказанае Аляксандрам Лукашэнкам (часта даслоўна паўтараючы яго пасажы), які, у сваю чаргу, не адыходзіць ад версіі Крамля.

Неабходна адзначыць, што ў лютым 2022 года на тэрыторыі Беларусі праходзілі сумесныя вучэнні войскаў Беларусі і Расіі. Частка ўзброеных сілаў РФ і пасля іх заканчэння засталася на тэрыторыі Беларусі. Стала вядома, што адсюль яны атакавалі Украіну, выкарыстоўваюць беларускія аэрадромы, базы, дарогі.

Абгрунтоўваючы «вымушаны» характар «спецаперацыі», 8 сакавіка 2022 года Савіных Андрэй Уладзіміравіч, дэпутат Палаты прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь, заяўляў:

«Расія была вымушаная пачаць спецаперацыю ва Украіне, таму што ёй проста не пакінулі іншага выбару. Фінансава-карпаратыўныя групы ЗША вырашылі змякчыць крах глабальнага свету праз развал Расіі і ўсяго нашага рэгіёна па аналогіі з падзеямі 30-гадовай даўніны – разбурэннем СССР. Сродкам разбурэння быў выбраны карумпаваны алігархічны верх Украіны пры падтрымцы атрадаў тэрабароны, заражаных нацысцкай ідэалогіяй. Брацкі ўкраінскі народ у сваёй большасці апынуўся закладнікам гэтай сітуацыі. Так жа, як і краіны ЕС, за кошт якіх плануецца аплаціць разбурэнне нашых краінаў»⁶².

62. <http://www.house.gov.by/ru/interview-ru/view/andrej-savinyx-proschaj-amerika-proschaj-navsegda-8342/>

У эфіры праграмы «Точка зрэння» на «Радыё-Мінск» старшыня Пастаяннай камісіі Палаты прадстаўнікоў па нацыянальнай бяспецы генерал-маёр запasu Алег Белаконеў таксама назваў «спецоперацыю» Расіі ва Украіне вымушанай і неабходнай мерай⁶³.

У найбольш канцэнтраваным выглядзе пазіцыя кіраўніцтва Беларусі атрымала ў інтэрв'ю Аляксандра Лукашэнкі 5 траўня 2022 года міжнароднаму інфармацыйнаму агенцтву Associated Press.

Перш за ўсё быў паўтораны тэзіс пра «вінаватасць Украіны» ў вайне:

«Я не разумею, навошта ўкраінцам было правакаваць Расію. Яны ішлі да таго, што можна было дамовіцца па ўсіх пытаннях. Я кажу гэта як чалавек дасведчаны. Я быў пастаянна ў гэтым працэсе. Я ў тэме глыбей, чым хто-небудзь іншы. І я бачыў, што можна было дамовіцца... Пачынаючы ад асабістых абразай кіраўніцтва Расіі і да рознага кшталту эканамічных правакацый, ціску і здзекаў з рускіх людзей ва Украіне – я гэта ўсё бачыў. Я толькі не разумею, навошта гэта патрэбна было Украіне. Такім чынам Украіна правакавала Расійскую Федэрацыю. Што хацела, тое і атрымала»⁶⁴.

Лукашэнка ўпершыню прызнаў, што Расія выкарыстоўвала тэрыторыю Беларусі для нападу на Украіну. «Але ўсё пачалося з правакацыі з боку Украіны». Ён сказаў таксама, што каля беларускай мяжы былі размешчаныя тактычныя ракетныя комплексы «Кропка-У».

«Давялося прымаць рашучыя меры, каб пазбегнуць удару па Беларусі. Наше ічасце, што там яшчэ заставаліся пасля вучэнняў войскі. Расіяне гэта адсачылі і дапамаглі нам пашкодзіць гэтыя чатыры пазіцыі. І частка войскаў сапраўды з Беларусі сышла ва Украіну»⁶⁵.

Неабходна адзначыць, што раней, 19 красавіка 2022 года, кіруючыся тагачаснай палітыкай непрызнання датычнасці Беларусі да ваенных дзеянняў, Прэзідыум Рады Рэспублікі Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь у сувязі з прыпыненнем удзелу Рэспублікі Беларусь у Цэнтральна-Еўрапейскай Ініцыятыве канстатаваў:

63. <http://www.house.gov.by/ru/interview-ru/view/vse-idet-po-planu-8326/>

64. <https://www.belta.by/president/view/o-prekraschenii-vojny-sanktsijah-svobode-slova-i-demokratii-vse-podrobnosti-intervjju-lukashenko-dlja-499978-2022/>

65. <https://www.belta.by/president/view/o-prekraschenii-vojny-sanktsijah-svobode-slova-i-demokratii-vse-podrobnosti-intervjju-lukashenko-dlja-499978-2022/>

«Даводзім да ведама дзяржаў – чальцоў ЦЕІ: Рэспубліка Беларусь не з'яўляецца ўдзельніцай ваенных дзеянняў ва Украіне. Наадварот, Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь Аляксандр Лукашэнка ініцыяваў мірныя расійска-ўкраінскія перамовы, тры раўнды якіх адбыліся на тэрыторыі нашай краіны»⁶⁶.

У інтэрв'ю Associated Press Лукашэнка фактычна ўпершыню выказаў меркаванне, што «спецаперацыя» зацягнулася. Падчас яго, а таксама пазней, напрыклад, у прамове 9 траўня 2022 года, Лукашэнкам падкрэслівалася, што Украіне аказваюць дапамогу каля 50 краін. Беларусь і Расія фактычна засталіся адны.

«Беларусы не маюць ні юрыдычнага, ні маральнага права не падтрымліваць Расію. Мы заўжды былі разам, мы заўжды былі адзіныя... Хачу, каб усе мяне яшчэ раз на Захадзе пачулі: беларусы – не агрэсары. Але, застаючыся саюзнікам і стратэгічным партнёрам братаўскай Расіі, мы будзем яе ўсяляк падтрымліваць»⁶⁷.

Аднак, пры знешняй абгунтаванасці гэтых тэзісаў, прыкрытае галоўнае адрозненне. У першым выпадку дапамога аказваецца ахвяры агрэсіі, у другім – агрэсару.

Што тычыцца пытання карэспандэнта пра зверствы Расіі ва Украіне – падзеі ў Бучы і Марыупалі, Лукашэнка ў інтэрв'ю 5 траўня 2022 года заявіў, што гэта арганізаваная правакацыя, падман. Тое ж раней, 12 красавіка 2022 года, сцвярджаў Пуцін на сумеснай прэс-канферэнцыі з удзелам Аляксандра Лукашэнкі⁶⁸. І гэта нягледзячы на шматлікія сведчанні адваротнага.

Як інтэрв'ю, так і прамова 9 траўня 2022 года трансляваліся па каналах радыё, на тэлебачанні, былі змешчаныя ўва ўсе дзяржаўныя СМІ, іх аналіз і інтэрпрэтацыя, цытаванне працягваюцца дагэтуль.

У сувязі з вайной, што зацягнулася, наяўнасцю санкцый, рушылі следам заявы пра пагрозу ваеннай бяспеды Беларусі з боку сумежных дзяржаў

66. <http://www.sovrep.gov.by/ru/news-ru/view/prezidium-soveta-respubliki-natsionalnogo-sobranija-respubliki-belarus-prinjal-zajavlenie-v-svjazi-s-19203-2022/>
67. <https://www.belta.by/president/view/lukashenko-belorusy-ne-agressory-no-my-budem-vsjachieski-podderzhivat-rossiju-500622-2022/>
68. <https://www.vesti.ru/article/2702798>

і НАТА. Аляксандр Лукашэнка на нарадзе ў Міністэрстве абароны па пытаньнях забеспячэння ваеннай бяспекі 26 траўня заявіў, што ва Узброеных Сілах Беларусі плануюць стварыць Паўднёвае апэратыўнае камандаванне, гаворка таксама ішла і пра стварэнне народнага апалчэння⁶⁹.

27 траўня 2022 года міністр абароны Віктар Хрэнін таксама паведаміў, што падчас нарады па ўдакладненні карэктавання і развіцця Узброеных Сілаў Галоўнакамандуючым была пастаўленая задача стварыць у Беларусі народнае апалчэнне:

«Мы бачым, што гэтае пытанне таксама вельмі важнае. Галоўнае, што ў нас ёсць для гэтага людзі і ўзбраенне. Сапраўды, колькасць абаронцаў нашай краіны можа павялічыцца ў разы. Гэта мае вялікае значэнне ва ўзніклым становішчы. Адказ будзе адэкватным, калі хтосьці прыйдзе на нашу зямлю».

Усе гэтыя дзеянні кіраўніцтва Беларусі накіраваныя на тое, каб пазбегнуць прамога ўдзелу ў вайне Расіі супраць Украіны. Ясна, што ў адваротным выпадку будзе адказ з боку Украіны, санкцыі, а галоўнае, яго катэгарычна не прыме беларускі народ. З іншага боку, каб не страціць эканамічную дапамогу Расіі, дэклараваная падтрымка палітыкі Расіі патрабуе ад Аляксандра Лукашэнкі і дзяржслужбоўцаў не толькі на словах, але і на справе хаця б імітацыі дзеянняў па падрыхтоўцы да такога магчымага ўдзелу.

69. <https://www.belta.by/president/view/lukashenko-belarusi-predstoit-stolknutsja-s-bespretsedentnym-ekonomicheskim-politicheskim-i-voennym-504183-2022/>

ПЕРАСЛЕД БЕЛАРУСКІХ ГРАМАДЗЯН ЗА АНТЫВАЕННУЮ ПАЗІЦЫЮ

„Быў такі моцны шок, калі пачалася вайна, што проста я ўжо не магла не прадэманстраваць сваё стаўленне.

З інтэрв'ю ўдзельніцы антываеннай акцыі

Расійскае ўварванне ва Украіну як факт відавочнай агрэсіі адной суседняй дзяржавы на іншую пры дапамозе Беларусі выклікала ў беларускім грамадстве сапраўдны шок.

Неадказныя дзеянні кіраўніцтва, якое дало сваю тэрыторыю ў якасці аднаго з плацдармаў для нападу, з аднаго боку, паставілі Беларусь у адзін шэраг з агрэсарам, з іншага, выклікалі ў грамадстве, якое зазнала жорсткія рэпрэсіі на працягу 2020–2022 гадоў не толькі непрымальнае палітыкі, што праводзіцца рэжымам, але і прамы супраціў.

Пацыфісцкія настроі грамадзян сталі праяўляцца ўжо ў першыя дні пасля пачатку вайны, аднак самыя масавыя антываенныя выступы па ўсёй краіне прайшлі 27 і 28 лютага 2022 года – у дзень і пасля правядзення рэспубліканскага рэферэндуму па пытанні зменаў у Канстытуцыі⁷⁰.

Удзельнікі рэферэндуму на бюлетэнях для галасавання рабілі антываенныя надпісы, фатаграфавалі бюлетэні і выкладалі ў сацсеткі, збіраліся каля выбарчых участкаў і масава выказвалі сваё негатыўнае стаўленне да дзеянняў рэжыму і саўдзелу ў вайне.

Пратэстная актыўнасць грамадзян працягнулася ў наступныя дні і не спыняецца да гэтага часу. Сваю нязгоду з палітыкай кіруючага рэжыму ў дачыненні да Украіны і свае сімпатыі народу Украіны, які стаў ахвярай агрэсіі, грамадзяне Беларусі адкрыта праяўляюць самымі рознымі спосабамі па ўсёй краіне⁷¹.

Гэта пікетаванне расійскіх дыпламатычных устаноў і пікетаванне на вуліцах і плошчах вялікіх і малых гарадоў, малебны за мір, вывешванне антываенных банераў, выкрыкванне антываенных лозунгаў, запуск жоўтых і блакітных шароў, нашэнне вопраткі і сімволікі ў сіня-жоўтых адценнях, гукавыя сігналы падтрымкі антываенных пікетаў і т.п.

Асобныя групы маладых людзей зрабілі акты рэальнага супраціву расійскай ваеннай агрэсіі. Гэты супраціў ажыццяўляўся ў разнастайных формах: ад перадачы ў тэлеграм-каналы «Беларускі Гаюн», «Nexta», «Беларусь галоўнага мозга» і інш. відэа- і фотаінфармацыі пра перамяшчэнне расійскай ваеннай тэхнікі да стварэння перашкодаў для яе перамяшчэння.

Вядома таксама, што некаторыя беларусы выяўлялі жаданне ваяваць за Украіну і прадпрымалі для гэтага канкрэтныя меры: шукалі спосабы далучыцца да УСУ, звярталіся ў пасольства Украіны для гэтага⁷².

Беларускія добраахвотнікі ваявалі на баку Украіны з 2014 года ў розных падраздзяленнях. Пасля сёлетняй інтэрвенцыі Расіі яны аб'ядналіся ў адно фармаванне, пра што было абвешчана 9 сакавіка 2022 года. Хутка сфармаваны Батальён імя Кастуся Каліноўскага 25 сакавіка абвесціў пра

70. Адна з істотных зменаў у новай Канстытуцыі – Рэспубліка Беларусь выключае ваенную агрэсію ў бок іншых дзяржаваў. Гэтае палажэнне замяніла вызначэнне Беларусі як бяз'ядзернай і нейтральнай краіны.

71. <https://spring96.org/ru/news/107338>

72. <https://nashaniva.com/ru/288243>

<https://nashaniva.com/ru/290401>

ўваходжанне ў склад Узброеных сілаў Украіны⁷³. У траўні Батальён імя Кастуся Каліноўскага аб'яднаўся з батальёнамі «Ліцвін» і «Волат», сфармаваўшы такім чынам беларускі полк у складзе УСУ⁷⁴.

Антываенныя выступленні ў Беларусі сталі жорстка прыгнятацца ўжо ў першы дзень вайны.

Так, толькі 27 і 28 лютага 2022 года ў Беларусі былі затрыманыя больш за 1100 чалавек, пры гэтым, як мінімум 630 чалавек атрымалі адміністрацыйныя арышты. Гэтая лічба супастаўная з колькасцю затрыманых на масавых пратэстах супраць фальсіфікацый выбараў прэзідэнта Беларусі ў верасні – снежні 2020 года.

Сярод затрыманых – прадстаўнікі ўсіх узростаў, сацыяльных груп і прафесій: інжынеры, рабочыя, школьнікі і студэнты, выкладчыкі, святары, медыцынскія супрацоўнікі, прадстаўнікі бізнесу і ІТ-сферы і многія іншыя.

Самай распаўсюджанай формай пераследу грамадзян за выказванне антываеннай пазіцыі з'яўляецца адміністрацыйная адказнасць па арт. 24.23 Кодэкса Рэспублікі Беларусь аб адміністрацыйных правапарушэннях «Парушэнне парадку арганізацыі або правядзення масавых мерапрыемстваў».

Прыводзім характэрныя прыклады.

Так, затрыманую 27 лютага 2022 года на выбарчым участку ў г. Наваполацку лідарку незалежнага прафсаюза «Нафтан» Вольгу Брыцікаву на працягу лютага – красавіка 2022 года прыцягвалі да адміністрацыйнай адказнасці 5 разоў:

- 28 лютага 2022 года за фатаграфаванне бюлетэня на выбарчым участку – 15 сутак арышту;
- 3 сакавіка 2022 года за нашэнне на куртцы надпісаў «Нет войне», «No war» – 15 сутак арышту;
- 10 сакавіка 2022 года за гэтыя ж лозунгі, выстаўленыя ў вокнах уласнай кватэры, – 15 сутак арышту;
- 17 красавіка 2022 года за пост «Нет войне» ў Instagram – 15 сутак арышту⁷⁵;

73. <https://news.zerkalo.io/world/11762.html?c>

74. <https://euroradio.fm/ru/batalon-kalinovskogo-rasshirilsya-do-polka>

75. <https://spring96.org/ru/news/107338>

- 27 красавіка 2022 года за незаконнае пікетаванне – 15 сутак арышту⁷⁶.

Затрыманы ў той жа дзень на выбарчым участку ў г. Полацку Сяргей Хлебдар быў арыштаваны на 15 сутак за нашэнне жоўта-блакітнага шаліка⁷⁷.

Святар Беларускай грэкакаталіцкай царквы Васіль Ягораў пасля 3-х суткавага затрымання атрымаў у г. Магілёве адміністрацыйнае спагнанне ў выглядзе штрафу. Прычынай таму стала налепка на аўтамабілі з надпісам «Украина, прости»⁷⁸.

Судом горада Бабруйска 31 сакавіка 2022 года прыцягнутая да адміністрацыйнай адказнасці ў выглядзе штрафу настаўніца гісторыі сярэдняй школы № 27 г. Бабруйска Ларыса Сякержыцкая. Падставай для прыцягнення да суда з'явілася нашэнне ў валасах сіняй і жоўтай стужак. Як было адзначана ў адміністрацыйным пратаколе, Л. Сякержыцкая «сваім выглядам выказвала стаўленне да таго, што адбываецца ва Украіне»⁷⁹.

27 лютага 2022 года, у дзень правядзення рэферэндуму і антываенных акцый, у г. Мазыры і ў г. Калінкавічах да адміністрацыйнай адказнасці ў выглядзе вялікіх штрафаў была прыцягнутая група грамадзян, якія, паводле пратаколу, «доўгі час знаходзіліся на адным месцы без руху, чым публічна дэманстравалі сваё масавае скаПЛенне»⁸⁰.

3 сакавіка 2022 года ў г. Мінску ў Кафедральным саборы на Нямізе АМА-Пам былі затрыманыя некалькі маці беларускіх салдатаў, якія ўдзельнічалі ў малебне за мір⁸¹.

І гэты пералік абсурдных дзеянняў рэжыму можна працягваць.

З мэтай інфармавання грамадскасці пра перасоўванні расійскіх войскаў, якія знаходзяцца на тэрыторыі Беларусі і ўдзельнічаюць у агрэсіі супраць Украіны, шырокі распаўсюд у краіне атрымала практыка відэа- і фотафіксацыі гэтых перамяшчэнняў з перадачай інфармацыі незалежным антываенным тэлеграм-каналам, якія беларускім рэжымам прызнаныя экстрэмісцкімі.

76. <https://reform.by/312832-glava-nezavisimogo-profsojuza-naftan-britikova-vyshla-na-svobodu-posle-75-sutok-aresta>

77. <https://spring96.org/ru/news/107338>

78. <https://news.zerkalo.io/life/11761.html?c>

79. <https://news.zerkalo.io/life/11698.html?c>

80. <https://spring96.org/ru/news/107338>

81. <https://news.zerkalo.io/life/10839.html?c>

Праваахоўныя органы Беларусі адрэагавалі на гэтую практыку самым жорсткім чынам і сталі масава заводзіць па гэтых фактах крымінальныя справы, а асобаў, якія ажыццяўлялі перадачу інфармацыі, – як правіла, затрымліваць.

Так, 13 красавіка 2022 года ў Следчым камітэце Рэспублікі Беларусь заявілі, што толькі ў Гомельскай вобласці па такіх фактах было заведзена сем крымінальных справаў, усім вінаватым пададзеныя абвінавачанні ці па арт. 361-4 Крымінальнага кодэкса (судзеянне экстрэмісцкай дзейнасці) ці па арт. 361-1 КК (удзел у экстрэмісцкім фармаванні).

З адкрытых крыніцаў вядома, што за падобныя дзеянні ў сакавіку – красавіку 2022 года арыштаваныя наступныя асобы:

- Аляксандр Лучыновіч, Андрэй Уткін, Ірына Абдукерына, а таксама Віктар Кулінка (усе з Гомельскай вобласці) – за перадачу фота расійскай ваеннай тэхнікі тэлеграм-каналу «Беларускі Гаюн»;
- Ганна Пышнік (г. Мазыр) – за здымку перамяшчэння верталётаў для тэлеграм-канала «Nexta», а таксама Алег Некала (г. Пінск), Аляксандр Гурлай (Мінская вобласць), Юры Ганцарэвіч (г. Баранавічы), Павел Наздра (г. Мазыр), Алег Бародзін, Іван Яснікаў і іншыя⁸².

У дачыненні да асобных грамадзян крымінальныя справы па арт. 361-4 Крымінальнага кодэкса Рэспублікі Беларусь ужо накіраваныя ў суд⁸³.

Шырокі рэзананс атрымалі ў грамадстве і спробы беларускіх грамадзян аказаць прамы супраціў расійскай агрэсіі ва Украіне. Непасрэдна назіраючы, як па чыгунках краіны перавозяць расійскую ваенную тэхніку і боепрыпасы, якія выкарыстоўваюцца для абстрэлаў украінскіх гарадоў, грамадзяне, у групах і па адзіночцы, у розных рэгіёнах краіны зрабілі захады па знішчэнні чыгуначнага абсталявання.

Так, у ноч на 30 сакавіка 2022 года спецпадраздзяленне МУС на перагоне Савічы – Бярэзіна (участак Асіповічы – Гомель) паблізу ад прыпынкавага пункта «Бабіна» па падазрэнні ў знішчэнні чыгуначнага абсталявання – дзвюх рэлейных шафаў і сігнальнай усталёўкі – былі затрыманыя Яўген Мінкевіч, Дзмітры Клімаў і Уладзімір Аўрамцаў. Падчас затрымання была выкарыстаная зброя, усе яны былі параненыя.

82. <https://news.zerkalo.io/life/12767.html>

83. <https://www.prokuratura.gov.by/ru/media/novosti/nadzor-za-resheniyami-po-ugolovnym-i-grazhdanskim-delam/snyala-voennuyu-tehniku-i-pereda%E2%80%A6>

У першай дэкадзе сакавіка 2022 года былі затрыманыя таксама і іншыя «рэйкавыя партызаны»:

- Сяргей Глебка (г. Стоўбцы) – за размяшчэнне на чыгуначным шляху драўляных бярэнаў;
- Дзмітры Равіч, Дзяніс Дзікун і Алег Маўчанаў (г. Светлагорск) – за падпал 28 лютага 2022 года рэлейнай шафы, у выніку чаго светлафоры і стрэлкавыя пераводы на ўчастку шляху былі прыведзеныя ў непрацоўны стан;
- Сяргей Канавалаў, супрацоўнік Беларускай чыгункі (г. Віцебск), затрыманы, па версіі ўладаў, за «планаванне вывядзення з ладу сістэмаў, якія гарантуюць бяспеку чыгуначнага руху»;
- Сяргей Пляшкун і Юры Сельвіч (г. Мазыр) – за «падрыхтоўку да акта тэрарызму», які, па сцвярджэнні следства, палягаў у планаванні падпалаў расійскай ваеннай тэхнікі, што перавозіцца па чыгунцы.

Усім пералічаным асобам было прад'яўленае абвінавачанне альбо ў тэрарызме, альбо ў замаху на тэрарызм (арт. 289 КК)⁸⁴.

У сюжэце, паказаным на Беларускім тэлебачанні (БТ) у пачатку красавіка 2022 года, сцвярджалася, што на аб'ектах Беларускай чыгункі да таго часу было здзейснена больш за 80 тэрактаў⁸⁵.

У адказ на распечатую «рэйкавую вайну» ўлады краіны зладзілі сапраўднае цкаванне людзей. Так, на канец сакавіка 2022 года па Беларусі было затрымана не менш за 40 супрацоўнікаў чыгункі⁸⁶. Масавыя вобшукі і затрыманні адбыліся таксама ў Мазыры і Мазырскім раёне, у Светлагорску і Светлагорскім раёне, у Баранавічах, Стоўбцах, Дзяржынску і іншых рэгіёнах. Мэтай затрыманняў быў пошук людзей, якія рыхтавалі акты дробнага сабатажу на чыгунцы або перадавалі ў незалежныя СМІ і тэлеграм-каналы інфармацыю пра перамяшчэнне расійскіх войскаў ці запускі ракет па Украіне.

Стала таксама вядома, што частку сілавікоў, якія займаліся задушэннем мірных пратэстаў пасля жніўня 2020 года, а таксама байцоў унутраных войскаў улады перакінулі на ахову чыгунак.

З мэтай нагнятання атмасферы страху ў грамадстве і ў спробах збіць пратэстныя настроі ўлады ініцыявалі і 27 красавіка 2022 года ў тэрміно-

84. <https://nashaniva.com/ru/288746>

85. <https://nashaniva.com/?c=ar&i=287877&lang=ru>

86. <https://news.zerkalo.io/life/11969.html?c>

вым парадку прынялі папраўкі да Крымінальнага кодэкса Рэспублікі Беларусь, згодна з якімі, насуперак крымінальна-прававой практыцы, што склалася ў свеце, за замах на здзяйсненне акта тэрарызму было ўведзенае смяротнае пакаранне.

Распачатыя грамадзянамі Беларусі меры па супрацьдзеянні расійскай агрэсіі былі высока ацэненыя ўкраінскім бокам. Так, дарадца кіраўніка офіса Прэзідэнта Украіны Аляксей Арастовіч у эфіры «Еўрарадыё» прызнаўся, што яго здзівіла тое, што «пры такім засіллі спецслужбаў беларускае грамадства змагло нарадзіць такога выгляду супраціў». Дзеянні «рэйкавых партызанаў» ён назваў вельмі разумнымі: яны псавалі размеркавальныя шчыты, выводзячы на доўгі час участкі дарогі, чым парушылі забеспячэнне расійскіх войскаў на тэрыторыі Беларусі.

«Гэта выбітнае ваеннае дасягненне аператыўнага значэння. Магу сказаць, што гэтыя людзі – сапраўдныя героі, таму што яны рызыкавалі здароўем, а то і жыццём»⁸⁷.

Грамадзяне Беларусі, якія публічна заявілі пра сваё непрыняцце палітыкі афіцыйных уладаў у дачыненні да Украіны, траплялі і пад іншыя формы пераследу і дыскрымінацыі.

Так, адвакатаў, якія падпісалі публічную антываенную петыцыю, што з'явілася ў сетцы 1 сакавіка 2022 года, сталі масава выклікаць у калегіі адвакатаў і патрабаваць адклікання подпісаў⁸⁸.

З адным з падпісантаў петыцыі – адвакатам і дацэнтам факультэта міжнародных адносін у Белдзяржуніверсітэта Аляксандрам Данілевічам – рэктар БДУ не працягнуў кантракт, а па лініі адвакатуры яму была абвешчана вымова⁸⁹. 20 траўня 2022 года стала вядома, што Аляксандр Данілевіч арыштаваны.

У школе №62 г. Гомеля па даносе вучаніцы з-за антываеннага выказвання за месяц да сканчэння вучэбнага года прымусілі звольніцца настаўніцу рускай мовы і літаратуры Аксану Чачоткіну⁹⁰.

Пасля адбыцця адміністрацыйнага арышту за ўдзел у антываеннай акцыі з філфака Белдзяржуніверсітэта былі адлічаныя дочки вядомай у Беларусі пісьменніцы і педагога Ганны Севярынец Яўгенія і Любоў Субат⁹¹.

87. <https://youtu.be/YXQoYZngauw>

88. <https://nashaniva.com/?c=ar&i=286100&lang=ru>

89. <https://nashaniva.com/ru/288539>

90. <https://nashaniva.com/ru/288666>

91. <https://nashaniva.com/?c=ar&i=287264&lang=ru>

УМОВЫ ЎТРЫМАННЯ І КАТАВАННІ ЗАТРЫМАННЫХ ЗА АНТЫВАЕННЫЯ ДЗЕЯННІ

ЦІП НА АКРЭСЦІНА, Г. МІНСК

Трывожна, што правы чалавека лёгка могуць быць падмятыя і парушаныя, іх можна пазбавіцца вельмі хутка. Разлічваць на логіку і абгрунтаваныя доказы не даводзіцца.

З інтэрв'ю ўдзельніка антываеннай акцыі

Затрыманыя дастаўляліся ў ЦІП на Акрэсціна 27 і 28 лютага 2022 года. Людзей дастаўлялі туды з розных РАУСаў г. Мінска, і яны праводзілі там 1-3 сутак да суда. Некаторыя заставаліся ў ЦІП адбываць арышт цалкам.

Усе затрыманыя адзначаюць, што супрацоўнікі ЦІП мэтанакіравана стваралі перанаселенасць камер у 4-5 разоў, людзям даводзілася адбываць арышт без асобнага спальнага месца, таксама не выдаваліся матрацы, падушкі, ручнікі і пасцельная бялізна. Многія затрыманыя былі вымушаныя спаць на падлозе. Праз перапоўненасць у камерах было гарача і душна, на сценах збіраўся кандэнсат, людзі задыхаліся. Ахоўнікі забара-

нялі ляжаць і сядзець на ложках удзень і старанна сачылі за гэтым. Ад пастаяннага стаяння на нагах, напругі і спякоты ў камеры многім рабілася дрэнна. Цёплую верхнюю вопратку ў затрыманых забіралі. Вельмі часта да «палітычных» падсялялі асобаў без пэўнага месца жыхарства, што надавала дадатковага дыскамфорту ў сувязі з наяўнасцю ў тых вошаў і інфекцыйных захворванняў.

«...нас у камеры, памерах 4 на 4 метры [і разлічанай] на 4 чалавекі, сядзела 16 чалавек. У ЦІП на Акрэсціна забаронена ляжаць у дзённы час, асабліва на верхніх паліцах. Канваір сказаў нам усю верхнюю вопратку скласці ў адным месцы, каб ён мог яе бачыць; сказаў, што нам забаронена сядзець або класціся. Мы стараліся знаходзіцца бліжэй да дзвярэй, таму што там праз шчыліны былі хоць нейкія павевы свежага паветра. «Кармушку» нам закрывалі, хоць мы прасілі яе адкрыць, прынамсі для таго каб паступала нейкае свежае паветра звонку. Калі хтосьці збіраўся ці сядзець, то канваір адразу ж лаяўся на нас праз дзверы, пагражаў, што вылье вядро з хлоркай на падлогу і прымусіць нас усю гэтую справу прыбіраць».

«...нас перавялі ў камеру №12. Яна разлічаная на 8 чалавек, там стаіць 4 двухмясцовыя шконкі-ложкі, нас там разам з намі стала 34 чалавекі. Не было ніякіх матрацаў, пасцельнай бялізны».

«Умовы ўтрымання там такія: камера маленькая, разлічаная на аднаго. Самая вялікая колькасць чалавек, што там пры мне знаходзілася, – 10 чалавек, а ў калег, якія раней за мяне трапілі, найбольш было 13 чалавек, з якіх 8 былі «палітычныя», а 5 – бамжы».

Затрыманых не высыпаліся з-за створанай перапоўненасці камер, адсутнасці асобных спальных месцаў, матрацаў і пасцельнай бялізны. Уночы ў камерах пастаянна гарэла яркае святло. У дадатак да ўсяго вышэйпералічанага, затрыманых катавалі дэпрывацыяй сну, за ноч будзілі два разы: а 2-й і 4-й гадзіне ночы. Чалавек павінен быў устаць і назваць прозвішча, імя, імя па бацьку.

Асобным відам катаванняў было заліццё ў перанаселеныя камеры хлорнай вадкасці. Гэта выклікала раздражненне дыхальных шляхоў – людзі пачыналі задыхацца, кашляць.

«Нас будзілі ўначы, у 2 ночы, у 4 і ў 6 падём. Трэба было ўстаць, назваць ПІБ. Або яны называлі прозвішча, а нам трэба было працягнуць імя, імя па бацьку. Святло ў камеры ніколі не выключалася».

«Адзін раз пасля шмона, у той момант, калі мы знаходзіліся на калідоры, супрацоўнікі заходзілі ў камеру. Яе аглядалі. І калі мы заходзілі ўжо ў гэтую камеру, высветлілася, што яны залілі нам туды вядро з хлоркай. Проста разлілі па ўсёй камеры».

Як правіла, да вынясення рашэння суда (1-2 сутак, даходзіла і да 3-х) затрыманых не кармілі. Выпадковым чынам ім маглі даць хлеба і гарбаты. Якасць ежы, па ацэнках арыштаваных, недавальняючая. Пітная вада не выдавалася, гарбаты выдавалася вельмі мала. Людзі вымушаныя былі піць ваду з-пад крана вельмі кепскай якасці.

«...Праз трое сутак быў суд. Усе гэтыя трое сутак нас не кармілі, толькі 2 сакавіка выдалі два боханы хлеба на ўсіх».

«Затрымалі нас у абед у нядзелю, пакармілі толькі ў Жодзіна ў сераду ўвечары».

«Нас не кармілі першы дзень. Але там быў хлеб, які застаўся ад папярэдніх. І там потым я ўвечары з'еў кавалак хлеба, прапанаваны мне адным са зняволеных. [...] Была магчымасць папіць вады толькі з-пад крана. Ні першы, ні другі дзень сваёй эпапеі я нічога не еў».

Вентыляцыя адсутнічала, вокны супрацоўнікі ўстановы не адкрывалі. Часам супрацоўнікі адкрывалі вокны і наўмысна не закрывалі іх. У выніку гэтага ўначы пры адкрытых вокнах было халодна, людзі замярзалі і пачыналі хварэць. У большасці затрыманых забіралі верхнюю вопратку і цёплыя рэчы. Удзень пры закрытых вокнах у камерах было вельмі душна і гарача. Перадачы з рэчамі ад родных забараняліся.

«На Акрэсціна быў такі эпізод: жанчына, якая са мной сядзела, прасіла адкрыць «кармушку», таму што душна. Нам яе не адкрывалі, а яна прасіла настойліва, таму што ў яе балела галава. Дзяжурны, Яўген Урублеўскі, вывёў яе на калідор, ударыў ілбом аб сцяну і вярнуў назад».

«Там немагчыма было дыхаць. На другі дзень ужо пачалося тое, што мы проста падыходзілі да дзвярэй і ляжалі каля іх. Там смярдзела прыбіральняй, але [інакш] дыхаць ужо было немагчыма, не было кіслароду ўвогуле».

«Спаць было вельмі нязручна, было дастаткова прахалодна. Таму што фортка, якая давала свежае паветра, і не закрывалася ўначы: не было фізічнай магчымасці яе закрыць. Таму частка людзей была пастаянна пад халодным паветрам. У мяне далей потым з'явіўся насмарк, мяне прадзьмула».

Праз антысанітарныя і нечалавечыя умовы ўтрымання многія затрыманыя захварэлі на рэспіраторна-вірусныя захворванні, у тым ліку COVID-19, у многіх абвастрыліся хранічныя хваробы. Медыцынская дапамога затрыманым не аказвалася. Медпрэпараты, якія прымаюцца на пастаяннай аснове, рэгулярна не выдавалі.

«...Праз 2 гадзіны аднаму з нас стала дрэнна. Мы пачалі аказваць нейкую першую дапамогу, спрабавалі апрытомніць яго з дапамогай халоднай вады, ён практычна страціў прытомнасць. Чалавек важыў каля 140 кг. Ён стаў сябе вельмі кепска адчуваць, баяўся, што па адчуваннях у яго пачаў падымацца ціск. Мы пачалі грукіць і казалі, што чалавеку патрэбная медыцынская дапамога, якая так нададзеная і не была».

«Людзі, якія знаходзіліся са мной і якія былі з хранічнымі захворваннямі, свае таблеткі атрымлівалі не кожны дзень, а праз дзень або раз на тры дні. Бывала, што зранку мы проста не маглі даклікацца фельдшара. Або, калі прасілі супрацоўнікаў, каб фельдшарка прыйшла з таблеткамі, яна прыходзіла, але ніякіх таблеток нам не давала. [...] Былі людзі з хранічнымі захворваннямі, у прыватнасці, з высокім ціскам. Ім такія таблеткі былі патрэбныя на пастаяннай аснове, аднак таблеток ім не давалі».

Затрыманыя не маглі ў поўнай меры падтрымліваць гігіену, у большасці выпадкаў ім не выдавалі мыла, туалетную паперу выдавалі вельмі мала ці не выдавалі зусім. Жанчынам не выдавалі пракладкі. Зубную пасту не выдавалі. Некаторыя затрыманыя расказваюць, што чысцілі зубы медыцынскай маскай.

«Ніякіх сродкаў асабістай гігіены нам таксама не выдавалі. Мы папрасілі мыла і хаця б некалькі пракладак, але гэтага мы ўжо не дачакаліся – гэта ўжо было «занадта»».

«Дзяўчаткі, у якіх былі крытычныя дні, пракладкі не атрымалі. Атрымлівалі толькі маленькі кавалачак ваты, якога не хапала, калі вялікі крывацёк».

«Акрамя мыла і хлоркі, у прыбіральні больш ніякіх сродкаў гігіены ў нас не было. Мы не мелі магчымасці чысціць зубы ўвесь перыяд знаходжання на Акрэсціна».

Кожную раніцу на Акрэсціна быў дагляд з праверкай камер: затрыманых выводзілі ў калідоры і там даглядалі. Як адзначаюць апытаныя, асабліва жорстка гэтая праверка праводзілася, калі там прысутнічаў начальнік ЦІПа (такая праверка ладзілася 2 разы на тыдзень). Калі прыходзіў начальнік, супрацоўнікі ЦІПа (ахоўнікі) паводзілі сябе больш агрэсіўна, груба размаўлялі з людзьмі, не дазвалялі ўсміхацца, рабілі заўвагі, прымушалі разбувацца ў калідоры і босымі вяртацца назад у камеру. Падчас даглядаў людзей часта збівалі: маглі ўдарыць нагой, рукой або дубінкай, калі лічылі, што чалавек недастаткова хутка рухаецца ці не так стаіць.

«Падчас ранішніх даглядаў, калі ўсіх выстаўлялі тварам да сцяны і прымушалі далоні выварочваць вонкі, калі ты рэагаваў недастаткова хутка на каманды, калі марудна ішоў туды, марудна ішоў назад, то ў працэсе адзін з супрацоўнікаў дубінкай, нагой ці рукой табе пастаянна наносіў удары, каб паскорыць».

«Хлопцаў прымушалі бегаць голымі па калідорах туды-сюды. Доўгі калідор – метраў дзесяць, я думаю. Можна, меней. І ўявіце: яны без вопраткі павінны бегаць голыя, або ў трусах».

Затрыманых адзначаюць, што **на шпацыр за ўвесь час утрымання іх не выводзілі**. Перадачы былі забароненыя.

«Нас не вадзілі на шпацыр, нас не вадзілі мыцца. Нам не дазвалялася ніякіх перадачак».

Некаторыя грамадзяне, якіх затрымліваў ГУБАЗіК, былі моцна збітыя. Да іх пры затрыманні прымянялі электрашокер, білі па нагах, на іх целах былі шматлікія гематомы.

«...І вось быў сіні хлопец, яго затрымалі на «Маяку». У яго моцны целасклад. Бег, а апошні плот высокі быў – не змог уцячы. І калі за ім пабегалі, то пасля затрымання яго апрацавалі дубінкамі [так, што] ён быў увесь сіні».

«На Акрэсціна было са мной у камеры некалькі чалавек збітых. Па іх словах, іх збілі супрацоўнікі ГУБАЗіКа пры затрыманні. Людзі [былі] ўжо з такімі жоўтымі сінякамі вялізнымі на руках, на спіне, з падбітымі вачыма».

ІЧУ НА АКРЭСЦІНА, Г. МІНСК

У камеры быў чалавек, які быў адміністратарам чата. Ён усю ноч стаяў, таму што быў проста сіні, і [яму] балюча было ляжаць.

З інтэрв'ю ўдзельніка антываеннай акцыі

Асноўная маса затрыманых дастаўлялася ў ІЧУ на Акрэсціна, там яны знаходзіліся 1–3 сутак да суда, пасля іх пераводзілі ў ЦіП ці ІЧУ г. Жодзіна. Па прыбыцці ў затрыманых забіралі верхнюю вопратку і цёплыя рэчы. Многія заставаліся босымі, без шкарпэтак. Некаторыя апытаныя сведчаць, што па прыездзе іх 4–5 гадзінаў уночы трымалі ў дворыках для шпацыру (камеры на вуліцах з сеткай замест столі) і яны моцна замерзлі. Супрацоўнікі ІЧУ мэтанакіравана стваралі перанаселенасць камер у 3–5 разоў больш (у 6-мясцовай камеры плошчай 8х3 метры – 22 чалавекі). Матрацы, падушкі, ручнікі і пасцельную бялізну не выдавалі. Людзі вымушаныя былі спаць на халоднай падлозе, замярзалі. Яркае святло гарэла круглыя суткі.

«Калі прывялі ў камеру, у камеры былі дзве шконкі і было 13 чалавек. Адпаведна, ні пасцельнай, ніякай бялізны – нічога няма. Спалі хтосьці на падлозе, хто там па двое чалавек на шконцы».

«Потым нас перавялі ў іншую камеру на Акрэсціна. Там ужо, у гэтай камеры, нас было трыццаць тры чалавекі на 6-мясцовую камеру. Двое сутак мы, здаецца, там прасядзелі да суда».

«У камеры было прам вельмі халодна. На ложках мы не асабліва змяшчаліся, таму давялося спаць на падлозе. І паколькі ў нас забралі курткі амаль ува ўсіх, курткі мы выпрошвалі ўвесь вечар. Але нам казалі, што нам не дадуць».

Затрыманыя адзначаюць, што **медыцынскую дапамогу ім не аказвалі**, медпрэпараты даводзілася доўга выпрошваць у фельдшара. З лекаў – самыя простыя і састарэлыя прэпараты (вугаль, парацэтамол). Хуткую медыцынскую дапамогу не выклікалі.

«Памятаю, яшчэ мы выпрошвалі пастаянна таблеткі, а таблеткі там давалі нейкія, але не ўсе таблеткі былі. Напрыклад, у дзяўчынкі быў біпалярны разлад, і ёй не маглі даць неабходныя таблеткі».

Супрацоўнікі ІЧУ грубілі, абражалі і прыніжалі затрыманых, пры гэтым пагражаючы прымяненнем фізічнай сілы і згвалтаваннем.

«Некаторыя супрацоўнікі казалі, што калі будзе такі загал, то яны гатовыя згвалтаваць затрыманых: "Вось ты выйшаў [на пратэст], у мяне сын такі ж. А цябе ўвогуле дубінкай гвалцілі ці не? Хацеў бы ты, каб цябе гвалцілі дубінкай?» – Кажа, не. – «А навошта ты выйшаў? Была б мая воля, я б табе гэта зрабіў»».

Па расповедах пацярпелай, у адзін з вечароў з іх камеры забралі дзвюх дзяўчат і адну жанчыну, нібыта каб везці ў Жодзіна. Аднак праз 3 гадзіны іх прывялі, яны жахліва замерзлі. Яны казалі, што іх проста выгналі ў нейкі дворык для шпацыру, пакінулі там, зачынілі дзверы і казалі чакаць.

«Яны ўвесь гэты час стаялі на марозе, мароз быў вельмі моцны ў той дзень. Проста сталі ў кучку, і адна адну грэлі дыханнем з гадзіны. У выніку ім казалі: «Вас сёння не забяруць, так што ідзіце назад»».

У камерах антысанітарыя: бруд, прусакі, клапы, макрыцы. Прадметы гігіены практычна не выдавалі. Прыбіральня знаходзілася ў непасрэднай блізкасці ад затрыманых, вельмі рэдка яна была агароджаная паўсценкамі. Анучак для правядзення прыборкі не выдавалі, даводзілася карыстацца паперай, рэшткамі рыззя, якое было ў камерах.

«...І прусакі бегаюць, і макрыцы, блохі ці клопы. І ў ІЧУ, і ў ЦІПе была жыўнасць».

«Спалі мы на падлозе з гэтымі кляпамі. Пад раніцу было вельмі халодна. Я забілася пад батарэю, а пад батарэяй было, напэўна, нейкае іх гняздо. Вельмі страшна было».

«...Ложкіі былі драўляныя – гэта таксама быў плюс, што яны не жалезныя. Але на ложках не было матрацаў, бялізны. Нам часам давалі мыла, туалетную паперу. Мыла таксама самае жахлівае: яно было як растоплены воск, дзіўнай кансістэнцыі, як быццам напалову засохлая гуаш, але не падобна гэта на мыла».

ІЧУ Г. ЖОДЗІНА

Персанал (асабліва ў жодзінскай установе, напэўна, большасць) па сутнасці прыроджаныя садысты. Яны адчуваюць задавальненне ад выгляду здзекаў. Ад катаванняў, ад болю, прыніжаючы іншых.

З інтэрв'ю ўдзельніка антываеннай акцыі

У ІЧУ г. Жодзіна затрыманых сустракалі гучнымі крыкамі, пагрозамі і матам сілавікі ў балаклавах з дубінкамі і сабакамі. Правы і абавязкі нікому не тлумачылі.

Пасля дагляду арыштаваных пачыналі афармляць і размяшчаць па камерах. Палітычным мэтанакіравана стваралі перанаселенасць у камерах у 3–4 разы. Матрацы, падушкі і пасцельная бялізна не выдаваліся. Вада была толькі халодная.

«Змясцілі нашу групу 16 чалавек у камеру на 4 ложках. Вельмі маленькая камера. Мы палічылі плошчу гэтай камеры – 12 квадратных метраў. Не было ніякіх прадметаў гігіены некалькі дзён, акрамя маленькага квадраціка мыла гаспадарчага, і ўсё».

«Мы зайшлі ў гэтую камеру. Ложкі там апынуліся жалезнымі, пруты такія былі, дзіркі... Рука магла спакойна праваліцца праз гэтую дзірку. Мы думалі, што там будуць хаця б матрацы, але іх, як звычайна, не было. Падлога з пліткі, прыбіральня – кабінка, адкрытая цалкам. У прыбіральню было складана схадзіць большасці з нас, таму што нас шмат людзей было незнаёмых. Асабліва для дзяўчатак гэта такая далікатная тэма. Гарчай вады там не было».

Умовы для паўнавартаснага сну ў жодзінскім ІЧУ для палітычных адсутнічалі. З-за перанаселенасці камераў асобных спальных месцаў у затрыманых не было. Адсутнасць матрацаў і пасцельнай бялізны стварала дадатковыя пакуты, металічныя рашоткі ложкаў ўпіваліся ў цела.

«Атрымліваецца, калі спіш, гэтае жалеза ўпіваецца ў сцяно. І асабліва швы – яны там маглі ціснуць на скуру, так што балюча. У выніку мы клалі на гэтую жалезную рашотку куртку, сваю верхнюю вопратку. Спалі дзяўчаты пад сталом, на стале адна дзяўчына спала. А на ложках было па 2, па 3 чалавекі. Хто драбнейшы, мог змясціцца ўтрох, але гэта былі нейкія абсалютна не чалавечыя позы, у якіх дзяўчаты ляжалі, – скручаныя, як быццам каты...»

«У нас на сцяне віселі агульныя правілы, правы і абавязкі зняволеных, і мы зачытвалі, што нельга прыніжаць пацуцё ўласнай годнасці, і чаму ўсе гэтыя матрацы, і ўсё астатняе, і тое, што перадачы дазволеныя. Калі мы спыталі, чаму ўсяго гэтага мы не маем, ахоўнік адказаў: «Гэта нармальным крымінальнікам дазволена ўсё, а палітычным нічога гэтага нельга»».

Як адзначаюць затрыманых, нягледзячы на абмежавальныя меры ў сувязі з пандэміяй COVID-19, з-за якіх былі забароненыя перадачы, ім выдавалі алюмініевы посуд, які хадзіў па коле па ўсіх камерах. Пры гэтым затрыманых павінны былі самі мыць посуд у ледзяной вадзе і аддаваць ахоўнікам. На ўсё гэта адводзілася 5–7 хвілін. Гарбату выдавалі з разліку 1 кубак на 2 чалавекі.

«...І, адпаведна, мыць трэба было посуд самастойна і аддаваць ім ужо чысты. Мы посуд мылі без сродкаў для мыцця посуду, пад ледзяной вадой. Гэта было жахліва, гарэлі рукі,

таму што пад ледзяной вадой адмываць алюмініевы посуд не вельмі простая гісторыя».

«У выніку ўсе пачалі хварэць. Мы пачалі выпрошваць таблеткі. Медсястра раздражнялася, чаму мы іх просім. Яна здзіўлялася, што мы ўсе хварэем. Сапраўды, калі ў нас аднолькавы посуд, мы ўсе 22 чалавекі разам у такой маленькай прасторы – і чаму гэта мы хварэем? У адной дзяўчынкі кан'юктывіт быў, у іншай з вушамі былі праблемы, большасць душылася кашлем, у адной дзяўчынкі кроў з носу пайшла».

Нягледзячы на шматлікія скаргі, **медыцынская дапамога затрыманым не аказвалася** або аказвалася ў крайніх выпадках, калі чалавек ужо знаходзіўся ў крытычным стане. Медыкаменты выдаваліся неахвотна, нават неабходныя для штодзённага прыёму. У выпадках з высокай тэмпературай у наяўнасці быў толькі парацэтамол і аспірын, пры атручаннях выдавалі актываваны вугаль. Многія затрыманыя захварэлі на COVID-19 падчас знаходжання ў ІЧУ, ужо пасля вызвалення некаторыя атрымалі станоўчыя вынікі тэста на COVID-19.

«У нас была дзяўчына О. У яе нейкая хвароба, і ёй патрэбныя былі таблеткі для нырак, яна павінна была прымаць іх пастаянна. У нейкі момант, калі яна не прымала таблеткі ўжо 5 дзён ці тыдзень, ёй стала дрэнна: яна зрабілася зялёнага колеру, казала, што ёй вельмі балюча, і супрацоўнікі не маглі ніяк знайсці ёй таблеткі. У выніку О. забралі на «хуткай», правялі абследаванне, укалолі ёй абязбольвальнік... Але яе вярнулі ў камеру».

«Мы ўсе захварэлі на кавід. Дзесьці на чацвёрты дзень у многіх пачаліся сімптомы. І паколькі не было магчымасці ні піць, ні праветрываць памяшканне, у большасці гэта было ў вельмі цяжкай форме. У многіх тэмпература была вельмі высокая – за 39. Медыцынская дапамога не надавалася, мы колькі прасілі – не дапрасіцца, не даклікацца. Яны казалі, што лекар дазволены толькі крымінальнікам».

Просьбы выклікаць хуткую медыцынскую дапамогу ігнараваліся. Затрыманыя адзначаюць толькі тры выпадкі выкліку хуткай дапамогі – для дзяўчыны з біпалярным разладам (яе пасля змясцілі ў псіханеўралогічны

дыспансэр у Навінках), для дзяўчыны з вострым зубным болем ужо пасля таго, як у яе распухла шчака і патрабавалася апэратыўнае ўмяшальніцтва стаматолага. Таксама хуткая дапамога звезла мужчыну з мачакаменнай хваробай.

«Большасць людзей спала на падлозе. Аднаму сукамерніку ўначы стала дрэнна. Як потым высветлілася, у яго пачалі рухацца камяні ў нырках. То бок гэта вельмі балюча. Ён грукаў у дзверы, прыйшлі ахоўнікі, сказалі: ляжы, цярпі. [Мужчына] амаль страціў прытомнасць, грукаў: «Лекара, лекара!» Ён сам выпаўз з камеры, і яны кудысьці яго пагналі дубінкамі. Праз паўгадзіны прыгналі назад, таксама дубінамі. Упіхнулі ў камеру, сказалі, што далі яму ўкол і ўсё з ім добра, што нічога ў яго не баліць. Ён хвілін 5–10 паляжаў, зноў яму стала дрэнна, пачаўся прыступ, ён не мог знайсці ніякага становішча нармальнага. Мы пачалі грукаць у дзверы, прасілі выклікаць «хуткую». Уся гэтая «працэдура» цягнулася больш за дзве гадзіны, але рэальнай дапамогі яму не аказвалі. [Сукамерніка] выводзілі да фельдшара, той пачаў ціск і тэмпературу, сказаў, што ўсё добра і адправіў назад у камеру. Усё-ткі пасярод ночы, праз гадзіны дзве, «хуткая» прыехала, і яго забралі».

«Мне паабяцалі дубінку ў дупу засунуць. [...] Калі нас да фельдшара звадзілі, таму што ў нас прама была вялікая праблема, што ўсім трэба было слабільнае і ўсім было дрэннавата. Мы спецыяльна пайшлі вялікай дэлегацыяй, каб узяць на ўсіх. Адзін з супрацоўнікаў прапанаваў такім чынам вырашыць нашыя праблемы».

Прадметы гігіены затрыманым не выдавалі, замест туалетнай паперы выдавалі газеты. У пэўны момант перасталі выдаваць і газеты. Мыла выдавалі некалькі маленькіх кавалачкаў на ўсю камеру. Каб памыць твар і вопратку, гэтай колькасці вельмі не хапала. Пракладкі жанчынам, як правіла, выдавалі па 1–2 штукі на дзень, часам замест іх – вату, часам зусім нічога не выдавалі. Жанчыны вымушаныя былі рваць свае майкі на пракладкі. Некаторых затрыманых за час адбыцця арышту вадзілі ў душ па адным разе, аднак з-за адсутнасці гарачай вады, сродкаў для мыцця (не было шампуню, нармальнага мыла), абмежаванага часу і колькасці душаў (2 працоўныя душы на 20–30 чалавек, на мыццё вылучалася 10 хвілін) многія пасля зусім адмовіліся ад прыняцця душа.

«Туалетнай паперы не было, сродкаў гігіены не было, пракладак давалі ў настолькі абмежаванай колькасці, што іх пастаянна даводзілася выпрошваць. Усім дзяўчаткам даводзілася ўсё пастаянна перамываць, рваць майкі на пракладкі, то бок гэта ўвогуле жах! Вядома ж, ні зубной пасты, ні зубной шчоткі ні ў кога не было, перадачы не перадаваліся. Але адзін раз нас адвялі ў душ. Гэта быў такі здзек, што лепш бы не вадзілі. 33 чалавекі завялі ў душавую, дзе 4 душы, з якіх 2 толькі працавалі, і такое маленькае памяшканне – мы там усе ўшчыльную стаялі. Сказалі: «20 хвілін вам, на ўсё». І маленькі-маленькі кавалачак мыла гаспадарчага».

«І вось тут [ІЧУ г. Жодзіна] самае свінскае стаўленне было, абсалютна нічога не давалі – усё трэба было выпрошваць. Туалетную паперу, пракладкі нам не давалі, замест пракладак нам давалі вату. Душа ў нас ніякага не было, не вадзілі».

«У Жодзіна не было туалетнай паперы, замест туалетнай паперы нам давалі кніжкі і «Савецкую Беларусь», ці як гэта называецца, «СБ – Беларусь сёння»».

ЗБІЦЦЁ АРЫШТАВАННЫХ І ІНШЫЯ КАТАВАННІ

Многія апытаныя сведчаць пра збіццё мужчын ахоўнікамі ІЧУ. Супрацоўнікі неаднаразова ўночы ўрываліся ў камеры і збівалі затрыманых нагамі, рукамі і дубінкамі. Як мінімум адзін раз гэта здымалася імі на відэа. Быў выпадак катавання мужчын газам у камеры. У якасці пакаранняў за «правіннасці» (гучная размова, сядзенне ці ляжанне ўдзень на ложках і г.д.) ахоўнікі прымушалі мужчын адціскацца ці прысядаць да знямогі. Калі чалавек не згаджаўся, пагражалі збіццём. У дачыненні да жанчын ахоўнікі таксама прадпрымалі фізічныя ўздзеянні і дзеянні, якія можна трактаваць як сэксуальныя дамаганні.

«Адчыняецца камера – крык: «Морды ў падлогу! Ну што, падлы Ціханоўскія?». Адзін заскочыў, усе ўпалі – хтосьці з верхніх ложкаў, хтосьці з ніжніх – на падлогу. Некалькі люд-

зей былі пры ўваходзе – яны атрымалі больш за ўсё. Адразу ўсіх ляжачых пачалі біць, раздаючы направа-налева ўдары. Камусьці [ахоўнік] заціснуў горла дубінкай і пачаў біць нагой (каленам) у корпус, у галаву. Хтосьці проста закаціўся пад ложак ад удараў. Праз некаторы час ён, відаць, зразумеў, што не моцна па ўсіх прайшоўся. Ён крычаў: «Усім падняцца і устаць, рукі за спіну!» – і працягнуў нас біць. Сам заскочыў на стол і са стала раздаваў удары».

«Адчыніліся дзверы. Яны ўсе ў масках былі. Адзін АМАПавец усё здымаў, два білі. Білі дубінкамі, нагамі. Потым яны загадалі ляжаць і збівалі зверху ляжачых, папрасілі падняцца і працягнулі збіццё. Плюс, перыядычна, [адбывалася] нейкае збіццё асобных людзей».

«Мы здалі посуд, ён праз некалькі хвілін вярнуўся: “Усім ста-яць!” – Усе ўсталі. – “Чаго вы на мяне ўсе глядзіце? Адварні-цесья”. – Адварнуліся. І ён у камеру праз «кармушку» – гэтую шчыліну, дзе ежу перадаюць, – сунуў балон і пырснуў пярко-вым газам. Для такой камеры, для такой колькасці людзей дыхаць было немагчыма. Усе кашлялі, у кагосьці з’явіліся рвотныя рэфлексы, хтосьці пабег, таму што ванітавала, кагосьці проста падванітоўвала».

«...І мы пачынаем кашляць усё больш і больш. Я кажу: “Гэта або з вакна, або з вентыляцыі”. І потым мы чуем, што нейкая мітусня ў калідоры адбываецца і што ў іншых камерах людзі таксама кашляюць. Мы ўжо зразумелі, што гэта распылілі газавы балончык. Там вентыляцыя проста суперская. Да нас данеслася гэта ўсё, але мы былі ў самай крайняй камеры, напэўна, да нас дайшло менш за ўсё. Таму што я чула, што ў дзяўчатак, якія былі бліжэй да цэнтра [калідора], ледзьве не да нейкага рвотнага рэфлексу ў іх гэты кашаль быў – нашмат мацнейшы».

«Мы чулі, што хлопцаў увогуле мучылі, і ўночы вадзілі. “Легчы – устаць! Легчы – устаць!” – і чулі ўдары».

«Падышоў да мяне адзін з гэтых вычварэнцаў, і ён узяў сваю руку, упіў яе ў [маю] галаву, яшчэ пальцамі там варушыў. Вось шчыра, было такое адчуванне, што цябе згвалцілі, я

не разумею, што ён хацеў гэтым. І вось ён варушыў сваімі гадкімі, смярдзючымі пальцамі ў галаве і потым мяне ўдарыў аб сцяну. Дзяўчынку, якая стаяла ад мяне справа, ён таксама развярнуў і галавой у сцяну два разы ўдарыў».

«Самае страшнае для мяне было, калі [ўпершыню] – у ноч з 7-га на 8-га [сакавіка] – я пачула, што яны выводзілі мужчынаў і збівалі, здэкаваліся з іх. І гэта было 4 ночы, але не запар яны былі. Гэтыя 4 ночы я стаяла каля дзвярэй і малілася, і рыдала».

ІЧУ Г. МАГІЛЁВА

У Магілёве стаўленне да «палітычных» было строгае, я па гуках мог зразумець. Напрыклад, каманды: «Хутчэй варушыцеся, ногі шырэй!» Уночы: «Падём! Усе ўсталі! Прозвішча, імя, імя па бацьку!» – у такім тоне.

3 інтэрв'ю ўдзельніка антываеннай акцыі

Падчас этапавання ў ІЧУ г. Магілёва ацяпленне ў аўтазаках не ўключалі, са шчылін прадзімала, людзі замярзалі.

Пры прыёме ўсе цёплыя рэчы ў мужчын забіралі, пакідалі толькі штаны і майку. У жанчын таксама забіралі курткі і цёплую вопратку. Усё гэта рабілася для таго, каб людзі больш мерзлі.

Пры даглядзе мужчынам з сілай зацягвалі наручнікі так, што рукі рабіліся барвовымі, а пальцы замлявалі.

Людзей мэтанакіравана змяшчалі ў перанаселеныя ў 3-5 разоў камеры. Як толькі частка людзей з камеры вызвалася, астатніх пераганялі ў іншую, меншую камеру, каб палітычныя пастаянна адчувалі перанасяленне. Матрацаў, падушак, пасцельнай бялізны і ручнікоў не давалі. Уночы па 2 разы будзілі, катуючы дэпрывацыяй сну. У камерах было вельмі халодна. Гарачую ваду адключалі. Шпацыру і душа не было.

«Нейкі час мы былі ў камеры, дзе нас было 6 і наша кампанія пастаянна радзела. І па меры гэтага нас пераводзілі ў камеры меншага памеру. Там, дзе было 4 ложка, нас было 10-12 чалавек. Скучанасць падтрымліваецца штучна і наўмысна. Не раз гучалі пагрозы ўшчыльніць, калі будзем сябе паводзіць не так».

«Святло гарэла таксама заўжды. Нас будзілі 2 разы за ноч: а 2-й і а 4-й гадзінах. Нам трэба было злезці, падысці да «кармушкі», сказаць сваё імя і прозвішча».

«Уначы – два разы “пабудкі”: устаць, назвацца. Усё гэта з крыкам. Зранку апынулася, што нам забаронена на падлозе ляжаць, забаронена спаць пад нарамі. Забаранялі часам абапірацца на нары».

«Першапачаткова нас там было 7 чалавек, мы вельмі мерзлі. Хаця там ацяпленне і было, але батарэя грэе зверху, знізу яна ледзь цёплая. Мы замярзалі жахліва, асабліва пасярод ночы. Збіваліся ў кучку да батарэі, хто як мог падсаджваўся да батарэі, каб хоць неяк сагрэцца».

Асаблівым метадам здзекаў былі штодзённыя 3 – 4-разовыя дагляды камер і арыштаваных. Людзей прымушалі распранацца (і мужчын, і жанчын), выводзілі голымі з камер і праводзілі дагляд. Пры гэтым супрацоўнікі ІЧУ паводзілі сябе агрэсіўна, груба, прымянялі да затрыманых фізічную сілу.

«Тры разы ў дзень нас выводзілі на праверку ці агляд. Адкрываецца шчылінка ў дзвярах, вочка, і нам кажуць: «Распранаемся да трусой». – Усе распранаюцца да трусой, потым адчыняецца «кармушка», туды засоўваеш рукі, [на іх] накідваюць наручнікі. У трусах, з наручнікамі на руках бярэш свае рэчы. Адчыняюцца дзверы – выходзіш у калідор, кладзеш рэчы на лаўку, рукі ў наручніках да сцяны, ногі шырока, стаіш. Надыходзіць твая чарга, кажуць: «Трусы». – Здымаеш трусы, аддаеш супрацоўніку ІЧУ, прысядаеш 3 разы, трусы вяртаюцца, надзяеш, чакаеш, калі ўсе гэта зрабяць, кажуць: «Забірайце рэчы, заходзьце». Забіраеш рэчы, заходзіш. Усё гэта таксама пад крыкі тыпу: «Хутчэй! Хутчэй! Давай!». Калі супрацоўніку ІЧУ падасца, што ты не дастаткова шырока расставіў ногі на гэтым

аглядзе, ён можа падысці і сваёй нагой у абутку падбіць твае ногі пашырэй, каб ты яшчэ шырэй стаяў ля сцяны. Гэта халодны калідор, я там, па-моему, прастыў яшчэ больш, з гэтымі трыма шмонамі на дзень».

«Шманалі мінімум тройчы на дзень і не так, як на Акрэсціна. На праверках нас выводзілі ў калідор і ставілі да сцяны. Да гэтага мы ў «кармушку» высоўвалі рукі, на іх надзявалі наручнікі. Калі вадзілі з паверха на паверх, то рукі павінны быць за спінай, калі проста на праверку – рукі перад сабой. Там нас аблапвалі, потым праводзілі ў невялікі пакой, дзе стаяла дзяўчына, пры якой мы цалкам распраналіся, яна глядзела кожную нашу рэч. Мы падымалі рукі, маскі, прысядалі тры разы. Хаця з намі былі жанчыны 50 і 70 гадоў. Потым мы апрааналіся, на нас ізноў надзявалі наручнікі, мы ішлі ў калідор, зноў лапанне і металадэтэктар, і толькі потым заводзілі ў камеру і здымалі праз кармушку наручнікі».

Затрыманья адзначаюць, што якасць харчавання ў Магілёве была нездвальняльная. Піцца было яўна недастаткова.

«Піць штосьці: гарбату, кампот, кісель – толькі двойчы ў дзень. На вячэру нічога не давалі. Толькі вада з-пад крана. І ў першыя дні норма была вельмі нізкая – 100 грам. Прычым прыносілі яе ў нейкіх паўлітровых кубках алюмініевых, вельмі старых. Армейскія, спісаныя з арміі кубкі. І ўвесь посуд падобны, вельмі стары. Па невядомых прычынах за пару дзён сталі прыносіць 200 грам».

Медыцынская дапамога затрыманым фактычна не аказвалася, пры прастудзе з высокай тэмпературай (магчыма, гэта быў COVID-19) пасля шматлікіх просьбаў праз некалькі дзён затрыманым выдалі парацэтамол.

«У нейкі час я нават не мог гаварыць, у мяне сеў голас, вельмі моцна балела горла. У чацвер нас перавялі, і мы з чацвярга прасілі хаця б нейкі парацэтамол, аспірын – штосьці такое. І атрымалі першы парацэтамол толькі ў суботу».